

Autor udowodnił nam, że w przystępny i atrakcyjny dla czytelnika sposób można nie tylko omówić najważniejsze założenia edytorstwa naukowego, lecz także zaprezentować i skomentować rozmaite ich realizacje. Z dydaktycznego punktu widzenia wskazane byłoby opracowanie nowoczesnych podręczników/poradników na temat edytorstwa dzieł literackich innych epok. Przyszli autorzy mają już inspirujący przykład.

Ł. Garbal, *Edytorstwo. Jak wydawać współczesne teksty literackie*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2011

¹ Odmienne zdanie na ten temat ma prof. Jakub Z. Lichański. Zob. jego recenzję: *Tekst i jego edycja*, „Nowe Książki” 2012, nr 1, s. 20.

² Opublikowany w tomie *Wiedza o literaturze i edukacja*, red. T. Michałowska et al., Warszawa 1996.

³ Opublikowany w tomie *Literatura dawna a współczesna humanistyka*, red. K. Obremski, Toruń 2010.

Marta Ławrynkowicz

Konferencja- -wydarzenie: *Krasińskiego światy zapomniane*

W dniach 18–21 kwietnia 2012 roku w Opinogórze odbyła się ogólnopolska konferencja naukowa pt. *Krasińskiego światy zapomniane*. Organizatorami wydarzenia byli Zakład Tekstologii i Edytorstwa Dzieł Literackich Instytutu Literatury Polskiej Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Wydawnictwo Naukowe UMK oraz Muzeum Romantyzmu w Opinogórze. Zarówno tematyka, jak i miejsce konferencji nie zostały wybrane przypadkowo. Na rok 2012 przypadła bowiem dwusetna rocznica urodzin poety. Muzeum Romantyzmu w Opinogórze stanowiło niezwykle oprawę dla tej dyskusji. Opinogóra to przecież rodzinny majątek poety nadany w 1811 roku ojcu Zygmunta – Wincentemu Krasińskiemu – przez samego Napoleona I. Tutaj znajduje się niezwykle urokliwy neogotycki zameczek, który poeta otrzymał od rodzica jako prezent ślubny. Tutaj też w podziemiach kościoła spoczywają jego prochy wraz z innymi członkami rodu Krasińskich.

W pierwszym dniu konferencji uczestnicy mieli okazję spacerować „ślądami Zygmunta” podczas nocnego zwiedzania obiektów. Przewodnik – Rafał Wróblewski – oprowadził zebranych po dworku, neogotyckim zameczku oraz krypcie. Kościół, cmentarz, park i oficynę można było zwiedzać także w następnym dniu konferencji.

Dnia 19 kwietnia dyrektor Muzeum Romantyzmu w Opinogórze Roman Kochanowicz wraz z dyrektorem Wydawnictwa Naukowego UMK Mirosławem Strzyżewskim dokonali uroczystego otwarcia obrad. Kilka refleksji o swoich niezwykłych przygodach ze spuścizną Krasińskiego przedstawił

też prof. Zbigniew Sudolski – nestor pośród badaczy autora *Irydiona*.

Pierwszy panel konferencyjny, który wzbudził najwięcej emocji wśród uczestników, został poświęcony filozofii i historii filozofii Krasińskiego. Grażyna Halkiewicz-Sojak (UMK) wygłosiła referat pt. *Czy filozof może stać się prorokiem? – przyczynek do zapomnianej historiozofii Zygmunta Krasińskiego*. O profetyzmie romantycznym u Krasińskiego mówił Bogusław Dopart w kontekście *Trzech myśli pozostałych po śp. Henryku Ligencie zmarłym w Morreale 12 kwietnia 1840 roku*. Iwona Łapińska (UG) zastanawiała się nad ideą apokatastazy w twórczości Krasińskiego. Analizie został poddany mało znany traktat poety *O stanowisku Polski z Bożych i ludzkich względów*, a także *Irydion*, *Nie-Boska komedia* i korespondencja poety. Krasiński został przedstawiony jako poeta, który postrzegał wydarzenia polityczne w perspektywie eschatologicznej, wierzył w wszechjedność miłości ogarniającej cały świat, pytał o naturę zła w historii. Temat zbawienia w utworach Krasińskiego poruszył także Grzegorz Kubski (UZ) w swoim wystąpieniu pt. *„Psalmy przyszłości” – historia zbawienia*. Olaf Krykowski (UW) zaś w referacie pt. *„Zamęt skąd światło Chrystusa wybyło”. Gnostycki mit początku w twórczości Zygmunta Krasińskiego* wskazał i omówił różne warianty mitu teozoficznego – gnostyckiej wizji początku w dziełach wieszcz. Zainteresowanie poety gnozą widać w jego korespondencji i pismach filozoficznych. Wpłynęło ono u Krasińskiego na wizję Boga, człowieka i historii. Magdalena Dalman (UG) przybliżyła uczestnikom konferencji symbol „czarnego słońca” pojawiający się w wizjach bohaterów z *Nie-Boskiej komedii*. Andrzej Waśko (UJ) przedstawił referat pt. *Katastrofizm i optymizm Krasińskiego. Wokół wiersza „Do Elizy”*, Bogdan Burdziej (UMK) natomiast „kilka dopowiedzeń” o Żydach w *Nie-Boskiej komedii*. Apokaliptyczną wizję dziejów w dramacie omówił Michał Sokulski (USz). Autor powoływał się w swoim wystąpieniu przede wszystkim na cztery tropy interpretacyjne: biograficzny, ideowy, estetyczny i biblijny. Przy tropie biograficznym referent zwrócił szczególną uwagę na doświadczanie historii przez romantyków, upadek powstania listopadowego, wypadki w Lyonie i Rzymie, saint-simonizm oraz kontakty z przedstawicielami przebudzenia adwentowego w Genewie. Trop ideowy to przede wszystkim wpływ tradycjonalistów francuskich, takich jak Hugues-Félicité Robert de Lamennais, Joseph de Maistre, Denis-Antoine-Luc Frayssinous, François-René de Chateaubriand czy Pierre-Simon Ballanche. Koncepcja poematu jako syntezy historiozoficzno-eschatologicznej została poruszona przy omawianiu tropu estetycznego. Przy aluzjach biblijnych prelegent odwołał się zaś m.in. do paruzji Chrystusa, pojawienia się Antychrysta, a także wielkiej apostazji.

Druga sesja poświęcona zagadnieniom edytorskim tekstów Krasińskiego została bardzo pozytywnie odebrana przez

uczestników. Sesję poprzedziła prezentacja Tadeusza Dłubisza z Poczty Polskiej S.A. (podczas której wszyscy uczestnicy otrzymali pamiątkowy znaczek z Zygmuntem Krasińskim). Panel rozpoczynało wystąpienie Mirosława Strzyżewskiego (UMK) poświęcone głównym problemom nowej edycji krytycznej spuścizny poety. Badacz zwrócił uwagę nie tylko na potrzebę nowego opracowania dzieł wieszca, ale również na wynikające z tej potrzeby trudności i założenia. Żywą reakcją uczestników wywołał pomysł umieszczenia aparatu krytycznego na osobnej, dołączanej do wydania płycie, co miało by nie tylko usprawnić korzystanie z niego, ale także uczynić je bardziej czytelnym i dokładnym. Kolejne referaty odwoływały się już do konkretnych tekstów. Marcin Lutomiński (UMK) przybliżył zebranym edycję *Agaj-Hana* na ziemiach polskich. Teresa Winek (IBL PAN) mówiła o zadaniach dla edytora w *Irydionie*. Edytorskie dylematy przy opracowywaniu francuskiej spuścizny wieszca przybliżyła zgromadzonym Joanna Pietrzak-Thébault (UKSW) w referacie pt. *Francuskie teksty Krasińskiego, francuskie teksty Mickiewicza – dwa światy, jedna metoda?* Jacek Lyszczyzna (UŚ) poświęcił swoje wystąpienie wydanym w 1860 roku *Wyjątkom z listów Zygmunta Krasińskiego*, których edytorem był przyjaciel poety Konstanty Gaszyński. Referent, omawiając charakter wspomnianego tomu, zwracał uwagę na odmienne wówczas zasady edycji. Wydania nie traktowano w tamtych czasach jako źródła biograficznego (wiele wątków o takim charakterze było wręcz pomijanych i ukrywanych). Miało ono jedynie zapoznać czytelnika z fragmentami tekstów o niepodważalnych walorach literackich i filozoficznych. Teresa Rączka (UŚ) w swoim wystąpieniu pt. *Listy do „polsko-inflanckich adresatów”. O korespondencji Zygmunta Krasińskiego do Lucjana Weysenhoffa* przybliżyła zgromadzonym mało znany rękopis listu poety do Lucjana Weysenhoffa, na który natrafiła podczas swoich kwerend archiwalnych w Wilnie. Sesję zakończyło wystąpienie Moniki Myszor-Ciecieląg (Zamek Królewski w Warszawie) pt. *Nieznany list Marii Beatrix Krasińskiej do Antoniego Edwarda Odyńca [Warszawa, l. 70, XIX w.]*.

Wieczorem tego dnia odbył się recital pianistyczny. Zebrani mieli możliwość wysłuchania występu debutantki Emilii Strzyżewskiej oraz koncertu chopinowskiego Dominiki Eski.

Trzeci dzień konferencji rozpoczęła sesja zatytułowana *Poetyckie światy Krasińskiego*. Jako pierwsza swój referat pt. *Między realizmem obserwacji a wizją. Proces twórczy i wartość jego rezultatu na przykładzie utworów poetyckich Zygmunta Krasińskiego* wygłosiła Bernadetta Kuczera-Chachulska (UKSW, IBL PAN). Maciej Szargot (UJK) mówił o zbiorze modlitw Krasińskiego dedykowanym Joannie Bobrowej. Zastanawiał się, czy można traktować te utwory jako cykl. Rozważał kwestię żeńskiego podmiotu mówiącego, tradycję gatunku. Porównywał modlitwy do innych utworów poety o podobnym charakterze. O motywie nieskończoności w *Nie-Boskiej komedii* opowiedziała

Marta Ławrynkowicz (UMK). Referat pt. „*Rozdzielenie*” – „*pożegnanie*” – „*porzucenie*”. O źródłach leż romantyka w wybranych utworach lirycznych Zygmunta Kraśńskiego wygłosiła Anna Mazur (UMK). Arkadiusz Bałajewski (UMCS) przyglądał się tekstom poety o niejasnym statusie, jak wiersze i urywki z listów, teksty projektowane (*Szkic Nie-Boskiej komedii*), wyjątki krytycznoliterackie. Referent mówił również o romantycznej estetyce fragmentu i dzieła fragmentarycznego. Epistolarną świadomość Kraśńskiego przybliżyła zebrana Agnieszka Markuszewska (UMK). Nie zabrakło również referatu o micie Wschodu w twórczości Kraśńskiego. Na przykładzie *Agaj-Hana* Daniel Kalinowski (AP w Słupsku) mówił o obrazie Wschodu muzulmańskiego, tatarsko-muzulmańskiego i carsko-syberyjskiego. Odwoływał się przy tym do mitu Wschodu wypracowanego przez romantyzm europejski, przywoływał kontekst liryki Johanna Wolfganga Goethego, George’a Gordona Byrona oraz literatury francuskiej i wspomnień ze wschodnich wypraw napoleońskich. Grażyna Tomaszewska (UG) w referacie pt. *Wielkość i błąd* mówiła natomiast o recepcji myśli, wyobraźni, idei Kraśńskiego. Autorka zwróciła uwagę na charakteryzujący je brak spójności i miejsca, w których przenikliwość, postępowość i mądrość poety kłóci się z jego anachronizmem i uprzedzeniami. Panel zakończyło wystąpienie Marii Makaruk (UW), która na tle tradycji scenicznej dramatu analizowała dwie teatralne wizje *Nie-Boskiej komedii* w reżyserii Jerzego Grzegorzewskiego (z 1979 i 2002 roku).

Równocześnie z panelem o poetyckich światach Kraśńskiego odbywała się sesja pt. *Między biografią a egzystencją*. Rozpoczęła ją Danuta Danek (IBL PAN) referatem *Kraśński w kontekście niedostrzeganych tematów egzystencjalno-społecznych literatury polskiej XIX wieku*. Po niej Ewa Szczegłacka-Pawłowska (UKSW) opowiadała o tożsamości i biografii pisarza – o tym, w jaki sposób istnieje i tworzy się biografia Kraśńskiego. Piotr Lachowicz (USz) przez analizę listów poety zwrócił uwagę na charakteryzujące biografię i twórczość Kraśńskiego piętno tragizmu. Starał się też znaleźć dla niego miejsce w opartej na jungowskiej teorii archetypów klasyfikacji pisarzy Waltera Muschga. Magdalena Bizior-Dombrowska (UMK) również na podstawie listów wieszczka zajęła się kategorią nudy w perspektywie romantycznego projektu egzystencji. Badaczka wyróżniła trzy kręgi tematyczne: konstrukcję nudzącego się podmiotu romantycznego połączoną z wizją człowieka jako niedokońzonego projektu, nudę romantyczną jako nudę metafizyczną oraz jako doświadczenie wewnętrzne kształtujące tożsamość romantyczną. Zagadnieniem depresji i melancholii obecnej w listach poety zajęła się Małgorzata Barańska-Guz (UAM).

Drugą część sesji zatytułowaną *Ku mistyce i religii* otworzyło wystąpienie Agnieszki Ziołowicz (UJ) pt. „*Człowiek wewnętrzny we mnie*”. Z problematyki autorefleksji i wyobraźni

antropologicznej Zygmunta Kraśńskiego. Referentka mówiła o specyfice wyobrażeń człowieka wewnętrznego w twórczości poety i umieszczeniu ich w kontekście idei antropologicznych, ze szczególnym uwzględnieniem romantycznego indywidualizmu oraz koncepcji podmiotowości. Próby odczytania *Irydiona* jako dramatu poświęconego problematyce zła podjął się Piotr Chlebowski (KUL). Dorota Kulczycka (UZ) analizowała motywy preliminaryjne w korespondencji Kraśńskiego. O stosunku poety do mistyków opowiedziała zebrana Ewa Hoffmann-Piotrowska (UW). Referentka zwróciła szczególną uwagę na niechęć Kraśńskiego do towianizmu i jego problemy ze zrozumieniem zaangażowania w Sprawę Bożą Adama Mickiewicza. Zauważyła, że ważną przyczyną takiego stanu rzeczy były odmienne poglądy Kraśńskiego na relacje między Bogiem a człowiekiem. Małgorzata Burta (Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach) zajęła się recepcją pism św. Teresy z Avila w twórczości Kraśńskiego – źródłami wiedzy o świętej, nawiązaniami, „echami egzystencjalnymi”. Sesję zakończyło wystąpienie Elżbiety Powązki (UP w Krakowie) pt. „*Amor sacer, amor profanus*” – wokół „*Glossy św. Teresy*” Zygmunta Kraśńskiego.

Ostatni panel tego dnia pt. *Literackie dialogi i polemiki* rozpoczęła Olga Płaszczewska (UJ), zastanawiając się nad recepcją sztuk plastycznych w dziełach Kraśńskiego i problemem – jacy twórcy i jakie dzieła przykuwały uwagę poety. Elżbieta Dąbrowicz (UwB) podjęła próbę usytuowania prozy wieszczka wobec rodzimych tradycji prozatorskich sprzed 1830 roku. Uwzględniła głównie prozę retoryczną Jana Pawła Woronicza oraz prozę historiograficzną Juliana Ursyna Niemcewicza. Włodzimierz Toruń (KUL) omówił stanowisko Kraśńskiego wobec Watykanu. Badacz przywołał tutaj perspektywę uniwersalną (historia chrześcijaństwa, historia Kościoła, dziejów cywilizacji europejskiej), wymiar partykularny (Kraśński jako „syn podbitego narodu”), a także pryzmat kwestii polskiej.

Stosunek poety do Napoleona Bonapartego przybliżyła słuchaczom Agata Wąsacz (UMK). Referentka skupiła się głównie na dwóch młodzieńczych powiastkach Kraśńskiego – *Spowiedzi Napoleona* i *Rozmowie Napoleona z Aleksandrem I na Polach Elizejskich*, fragmentach *Niedokońzonego poematu*, przedmowie do *Przedświtu* oraz wybranych listach. Ostatni referat w tej sesji wygłoszony przez Małgorzatę Rowicką (BN) został poświęcony carskiej cenzurze zagranicznej w stosunku do edycji utworów Kraśńskiego sprowadzanych do zaboru rosyjskiego w latach 1865–1914. Badaczka omówiła wielkość importu, najważniejsze ośrodki, typy publikacji, najpopularniejsze utwory, przykładowe decyzje cenzury, a także działania obronne wydawców.

Dzień zakończył koncert pianistyczny młodych artystów oraz dyskusja pt. *Muzeum Romantyzmu – dawniej, dziś i jutro*, podczas której dyrektor Muzeum (Roman Kochanowicz) opo-

wiadał o historii Opinogóry i współczesnych projektach dotyczących majątku Krasieńskich.

Ostatnie, sobotnie obrady zostały poświęcone recepcji twórczości poety. Małgorzata Sokalska (UJ) zajęła się muzyczną recepcją dzieł Krasieńskiego w XIX i XX wieku. Swoją uwagę poświęciła głównie interpretacjom Fryderyka Chopina, Władysława Żeleńskiego, Zygmunta Noskowskiego oraz Mieczysława Karłowicza. Edyta Chlebowska (KUL) prześledziła, jaki oddźwięk utwory poety pozostawiły w dziełach plastycznych. Zwróciła uwagę na mało znane prace Jana Matejki, Leona Kaplińskiego, Ary Scheffera, Cypriana Norwida oraz Artura Grottgera. Wśród rzeźbiarzy wymieniła Julesa Franceschiniego oraz Henryka Kunę. Zestawiła również dwa rysunki Cypriana Norwida i Włodzimierza Padlewskiego inspirowane tą samą sceną z *Irydiona*. Nie zabrakło też referatu o odbiorze dzieł poety w „Tygodniku Ilustrowanym”. Adrian Kołtoniak (UG) zaprezentował stosunek redakcji periodyku do Krasieńskiego, sposób odczytywania jego dzieł oraz ich wpływ na krytykę literacką piśmi. Gabriela Matuszek (UJ) przybliżyła zebranym miłośnikom powieść Aliny Świdorskiej pt. *Zygmunt*. Jako następny wystąpił Mariusz Zawodniak (UKW). Referent scharakteryzował rok 1959 jako niezwykle istotny w dziejach obecności poety w życiu literackim, rok w którym wieszcz powraca do świadomości społecznej i budzi żywe zainteresowanie historyków literatury. Halina Tchórzewska-Kabata (BN) przedstawiła referat pt. *Zygmunt Krasieński – дума i utrapienie potomków i rodziny (na marginesie przygotowywanej książki „Ordynaci na Opinogórze”)*. Teresa Kaczorowska (Powiatowe Centrum Kultury i Sztuki im. Marii Konopnickiej w Ciechanowie) zajęła się obecnością poety w twórczości ciechanowskiego artysty Bolesława Biegasa. To interesujące wystąpienie zakończyło ostatnią sesję.

Konferencja okazała się wyjątkowo udanym przedsięwzięciem badawczym. Uświadomiła zebranym, jak wiele tematów z życia i twórczości poety domaga się jeszcze opracowania. Ogromnym walorem wydarzenia była niezwykle różnorodność poruszanych kwestii – od filozofii i historiozofii, przez zagadnienia edytorskie, poetyckie, biograficzne, egzystencjalne, mistyczne, religijne, aż po krytycznoliterackie. Szerokie spektrum tematyczne przyciągnęło badaczy z całej Polski. Do niezwyklej atmosfery spotkania przyczyniło się również miejsce. Organizacja konferencji w rodzimym majątku Krasieńskich, możliwość zwiedzenia obiektów, w których rezydował sam poeta, była niezapomnianym przeżyciem. Dodatkowe atrakcje, jak koncerty pianistyczne, nadały konferencji również charakter wydarzenia kulturalnego. Zebrane materiały staną się z pewnością podstawą bardzo cennego dla literaturoznawców tomu.

Krasieńskiego świąty zapomniane, ogólnopolska konferencja naukowa, 18–21 kwietnia 2012 roku, Opinogóra, organizatorzy: Zakład Tekstologii i Edytorstwa Dzieł Literackich Instytutu Literatury Polskiej UMK w Toruniu, Wydawnictwo Naukowe UMK, Muzeum Romantyzmu w Opinogórze